

Prof. dr. Václav Láska (1862 – 1943)

Autor: Prof. dr. Václav Láska

Není druhého slova, jež by se tak často objevovalo v ústech a spisech našich politiků, jako slovo *demokracie*, které značí státní formu vlády, v níž má aneb alespoň měl by míti lid rozhodující slovo. Pravil-li Masaryk o demokracii, že jest v podstatě diskuse, měl patrně na mysli ono místo ve své *Světové revoluci* (str. 532), v němž praví, že všechny dnešní demokratické státy jsou jen pokusem o více *méně zdařilou lidovládu*, takže rozhovory o nich jsou zajisté žádoucí, neboť o málokterém pojmu platí rčení: „Kolik hlav, tolik smyslů“ jako o demokracii. Snad jen *filosofie* mohla by se v tomto smyslu s ní měřit.

Filosofický slovník (Kratochvílův) takto definuje demokracii: „Dnes rozumíme demokracií ústavní zřízení, jež každému občanu bez rozdílu přiznává co nejvíce svobod, poměrně stejně rozdělených“.

Kvalitní demokracií nazveme pak onu, ve které „*zájmy osobní, stranické, třídní a lokální jsou zásadně a soustavně podřizovány zájmům vyšší sociální spravedlnosti a národní kultury, podložené pevným řádem náboženským*“. Krátce řečeno, ji budeme míti, až tu bude vláda kvalifikovaného lidu, vláda náboženského řádu, vláda kulturních, mravních osobností, a nikoliv *anarchie* stran a osob (R. I. Malý: *Kříž nad Evropou*).

Již Platón hlásal, že ve státě mají vládnouti filosofové, neboť oni jsou *duší státu*, pokud ovšem pěstují filosofii nikoliv jako pouhé poznávání, nýbrž jako poznání, jež řídí život soukromý a veřejný na základě *spravedlnosti a rozmyslu*, neboť zásadním úkolem demokracie jest *spravedlivé vyrovnání individualit* všech jejích příslušníků. Demokracie jako státní zřízení poskytuje jistou kolektivní svobodu a zavazuje naopak k jistému postoji vůči státu jako celku. Uvažujme tedy nejprv o *svobodě*.

*

Nikdo není zcela svoboděn, neboť každý jest odvislý jednak od vlastního já, jednak svázán s ostatním světem tak, že může nejvýše jen to, k čemu stačí jeho vlastní síly a co dovolují okolnosti. A dobře, že jest tomu tak. Neboť představme si jen stát, v němž by každý mohl, co by chtěl. „Tu švandu bych jednou viděl rád, na svobodné půdě se svobodným lidem stát,“ praví kdesi Goethe.

I kdyby se nám vyplnilo jeho přání, neviděli bychom nic veselého. Hlavní vinu toho nese především všeobecné hlasovací právo, jež není účelným politickým prostředkem k uplatnění našich politických zájmů, nýbrž spíše hrobem naší politické svobody, neboť snadno odevzdává vládu do ne vždy schopných, a co horší jest, ne vždy čistých rukou. Plně si uvědomiti následky svých činů není každému dáno. Tam však, kde máme odpovědnost za mnohé, nestačí mysliti jen lidsky, třeba míti schopnost mysliti, ať nedím, božsky. To mohou ovšem jen geniové. Ani zdravý lidský rozum, ani prostá zkušenost nestačí politickému vůdci. Ne každý může býti schopným politikem.

Může však nám všeobecné hlasovací právo dáti správné vůdce? Myslím, že sotva. Pak ale všeobecné rovné hlasovací právo ve své dnešní formě nevyhovuje, a nemá-li republika utrpěti škody, musí býti nahrazeno lepším, jež by snad méně lichotilo davu, avšak více prospělo národu.

Především nejsme sobě všichni rovni. Aspoň duševně jistě ne. Ideál neodstupňované rovnosti neexistuje vůbec. Ani dva květy nejsou stejné, takže nutno dáti zapravdu Platonovi, že rovnost nerovných jest již sama sebou nerovností.

Bylo proto hříchem proti zdravému lidskému rozumu, že jsme si vyřešili odvěký problém *nejlepšího státu* zavedením všeobecného hlasovacího práva a všeobecnou volitelností na základě falešné interpretace pojmu *demokracie*, ne dosti *odstupňovanou vládou lidu*.

Demokracie *nemůže znamenati vládu lidu*, nýbrž jen *vládu skrze lid*, prostřednictvím vůdců, kteří jsou schopni vládnouti tak, jak to správná vláda vyžaduje a za správnost své vlády ručí svým vzděláním a svým politicky správným životem. Lid nemá v demokracii vládnouti, nýbrž naopak, má býti *ovládán*. Státnická vyspělost našeho lidu nedosáhla ani dnes ještě takové výše, aby lid byl schopen vládnouti sám sobě. Nedovedeme-li však řídit sami sebe, musíme býti řízeni, jak tomu také de facto jest. Bylo by nesprávné domnívati se, že vládne lid tam, kde vládne parlament.

Druhá vada demokracie pozůstává v uplatnění se *číselné* majority tam, kde by vlastně *rozumová* byla na místě, poněvadž u ní při hlasování *ne váha*, nýbrž *počet* hlasů rozhoduje.

Co musíme žádati od našich representantů v demokracii? Především řádné *filosofické* školení, aby mohli vše řádně promyslet a co hlavní: *domyslit*, aby bylo možno co nejracionálněji předvídati stavy budoucí.

Dnes prožíváme úplný převrat v duševním světě. Dřívější heslovité názory se ukázaly ve filosofii, biologii a ovšem i v sociologii nevhodnými. Tak jako mizí z filosofie všeliké ty „-ismy“ tvořící dříve její hlavní obsah, vymaňuje se pozvolna i sociologie z různých, kdysi populárních hesel, jimiž jednotlivci chtěli obšťastniti svět. Z toho plyne přesvědčivě, že ne každý může býti představitelem lidu, nýbrž jen ten, který k tomu prokáže *politické a etické* schopnosti. Tak jako nemůže býti lékařem nikdo, kdo neprokáže k tomu patřičné teoretické a praktické vědomosti, neměl by nikdo, jenž nemá potřebné způsobilosti, stavěti se v čelo lidu. Dnešek náleží *mužnému věku*, ovšem ne snad v biologickém smyslu, nýbrž ve smyslu duševní

vyspělosti a zkušenosti, tj. mužům, kteří v sobě spojují nadšení mládí s rozmyslem stáří, mužům, kteří dovedou vládnouti především sobě, mužům prostým egoismu a každého stranictví, schopným přizpůsobiti se době a pokroku, mužům, jimž dobro lidu jest nejvyšším zákonem. Vedle toho musíme žádati od vůdců konečně i jistou schopnost k získání potřebné autority, bez níž nelze vládnouti. Nestačí však, aby vůdcové byli nejlepší, je také zapotřebí, aby lid je dovedl poslouchati z vnitřního přesvědčení, co ovšem i u lidu předpokládá patřičnou rozumovou a politickou vyspělost.

Tím stanovili jsme zhruba vůdčí směrnice *lidovlády* přizpůsobené dnešnímu stavu demokratických ideí. U nás jest stav takový: zákonodárnou moc vykonává Národní shromáždění, skládající se ze sněmovny poslanecké a senátu. *Právo voliti* do poslanecké sněmovny mají všichni státní občané ČSR bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok svého věku a *volitelní* jsou ti, kteří dosáhli alespoň 30 let.

Uvážíme-li vše, co bylo uvedeno na počátku, a přihlédneme-li k složitosti dnešních politických poměrů, musíme považovati 21 let a 30 let za hranice příliš nízké. Hranice 24 a 36 lépe by odpovídaly duševní zralosti potřebné k řádnému přehledu dnešních politických úkolů, jaký musí míti ten, kdo jest povolán vyhledati vhodné osobnosti, jimž by mohl svěřiti vládu nad sebou. Podobně třeba zvýšiti hranici aktivity na 64. Čísla zde uvedená zdají se býti za dnešních poměrů nejvhodnější.

Dnes není průměrný člověk v 21 letech politicky vyzrálý, aby byl schopen posouditi, kdo a kam má býti postaven. Oč vyspělejší byli jsme státnicky v dobách poprobuzenských, v nichž timokracie mužů o národ nejzasloužilejších stála v čele našeho politického života, ač politická vláda nebyla v našich rukou. Chybí nám patrně něco, co bylo v té době samozřejmostí: *etický a vlastenecký cit*, který jest dnešnímu materialismu a kosmopolitismu cizí. To jest ta hlavní příčina naší duševní a také hmotné krise, neboť i v národním hospodářství jest nejekonomičtější na konec jen to, co jest bezvadné i eticky, jak svého času správně podotkl náš národohospodář Gruber.

Úvaha prof. dr. V. Lásky „Kvalitativní demokracie“ vyšla v katolickém čtrnáctideníku *Tak* č. 1 / 1938 (s. 9-11).